

بررسی وب سایت‌های ایرانی

● مهیار حسن پور
کارشناس مهندسی رایانه

■ بررسی وضعیت وب سایت‌های ایرانی بر مبنای معیارهای عمومی ارزیابی

■ پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و علوم اطلاع‌رسانی

■ استاد راهنما: دکتر محمدرضا داورپناه

■ استاد مشاور: دکتر رحمت‌الله فتاحی

■ پژوهشگر: نرگس خالقی

■ گروه کتابداری و علوم اطلاع‌رسانی دانشگاه فردوسی مشهد - اردیبهشت ۱۳۸۳

می‌باشند. از این رو، با شناخت صحیح، برنامه‌ریزی‌های نظام‌مند و سیاست‌گذاری‌های بموقع و با مشارکت سازمان‌ها، شرکت‌ها و افراد حقیقی و حقوقی در کشور، می‌توان از این عرصه در جهت ارائه اطلاعات علمی، آموزشی، تجاری، تبلیغاتی، سرگرمی، بیان و انتقال فرهنگ و غیره به بهترین وجه بهره برد، چرا که امروزه پیشرفت یا عقب‌ماندگی هر کشور بر اساس میزان و نحوه تولید و اشاعه اطلاعات آن است. بررسی الگوی رشد IT در جهان، نشانگر آن است که بسیاری از کشورها توجه به فناوری اطلاعات را هم از بعد زیر ساخت و هم از بعد فرهنگ‌سازی عمومی در سر فصل برنامه‌های توسعه‌ای خود قرار داده‌اند. به همین سبب، اهمیت و ضرورت پژوهش حاضر، افزون بر تازگی موضوع، از آن جهت است که نتایج و یافته‌های حاصل از مطالعه و بررسی وضعیت وب سایت‌های ایرانی، بعنوان منابع اطلاعاتی کشور در شبکه اینترنت، در شناخت و کسب آگاهی از چگونگی و وضعیت وب سایت‌های کشور، به منظور اخذ تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی‌های آینده کشور در این زمینه مؤثر خواهد بود، افزون بر اینکه می‌تواند مبدأ و آغازی برای پژوهش‌های آینده، در همین راستا باشد.

هدف کلی این پژوهش، مشخص ساختن وضعیت کنونی حضور وب سایت‌های ایرانی در محیط وب، از جنبه‌های: نوع وب سایت، روزآمدی، نوع سازمان پشتیبانی کننده، چگونگی دسترسی، موضوع، هدف، زبان، نوع قلمرو، خدمات و امکانات، و پیوند می‌باشد.

برای دست یافتن به این هدف، سیاهه ارزیابی بر مبنای سؤالات زیر تهیه شده است:

توسعه و کاربری فناوری اطلاعات در ایران راه پر فراز و نشیبی در پیش دارد. اینترنت، خصوصیت منحصر بفرد تلفن یعنی یک تولیدکننده - یک مصرف‌کننده را از بین برده و حال در این فضا مصرف‌کننده با انبوهی از تولیدکننده مواجه است و در عین حال هر مصرف‌کننده، یک تولیدکننده بالقوه است. فضای اینترنت، محل قدرت‌نمایی فناوری اطلاعات است تا توان بهره‌برداری از انبوه داده‌ها و اطلاعات خام را به رخ عقب‌ماندگان از قافله IT بکشاند.

پژوهش حاضر بر مبنای معیارهای عمومی ارزیابی به بررسی و کنکاش حضور کمی سایت‌های ایرانی در فضای اینترنت پرداخته است و همچنان که محقق یادآور شده است: «حضور وب سایت‌های ایرانی در شبکه قاعده‌مند نبوده و مبتنی بر سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی مدونی نیست و وب سایت‌های ایرانی، حجم اطلاعاتی قابل توجهی را در بر ندارند».

همگام با رشد روزافزون استفاده‌کنندگان از اینترنت، اطلاعات موجود در این محیط الکترونیکی نیز، به طور شگفت‌آوری در حال افزایش است. تعداد وب سایت‌ها از ۱۳۳ سایت در سال ۱۹۹۳ به ۲۵۰۰ سایت در سال ۱۹۹۴ افزایش یافت و به ۱۰۰۰۰ وب سایت در پایان سال ۱۹۹۴ رسید. در ژانویه سال ۲۰۰۱، حدود ۲۸ میلیون وب سایت وجود داشت که دسترسی به بیش از ۲ بیلیون صفحه اطلاعاتی را میسر کردند. این وب سایت‌ها که توسط سازمان‌ها، مؤسسه‌ها، شرکت‌های خصوصی و دولتی و اشخاص از هر ملیت، در هر کشور، قاره و حوزه جغرافیایی بدون محدودیت و نظارت خاصی بر روی شبکه قرار می‌گیرند، در واقع دروازه‌هایی برای دسترسی به حجم وسیعی از اطلاعات

حضور وب سایت‌های ایرانی در شبکه قاعده‌مند نبوده و مبتنی بر سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی مدونی نیست و وب سایت‌های ایرانی، حجم اطلاعاتی قابل توجهی را در بر ندارند

بررسی وضعیت و شرایط تعدادی از وب سایت‌های ایرانی بر اساس معیارهای عمومی ارزیابی وب سایت‌ها پرداخته است.

جامعه آماری

جامعه مورد بررسی پژوهش حاضر، کلیه وب سایت‌های ایرانی است که منشأ ایجاد آن‌ها - اعم از اشخاص حقیقی یا حقوقی - در کشور ایران بوده است. به این منظور، با استفاده از امکانات پیشرفته سه موتور جست‌وجوی گوگل، یاهو و لایکوز که امکان اعمال محدودیت مکان جغرافیایی (کشور)، در آن‌ها وجود داشت، وب سایت‌های ایرانی بازیابی شده‌اند. هم‌چنین به منظور پیشگیری از سوگیری‌های احتمالی، از راهنمای وب - Iran Di-gest و کتاب راهنمای سایت‌های مشهور ایرانی و سایت‌های مشهور خارجی بر روی وب نیز استفاده شده است. انتخاب راهنمای وب Iran Digest از میان سایر راهنماهای وب، به این دلیل بوده که این راهنما، نشانی اینترنتی سایت‌ها را بر اساس مکان جغرافیایی (نام کشور)، تقسیم‌بندی نموده

۱. بین میزان حضور سازمان‌های دولتی و خصوصی در توسعه وب سایت‌های ایرانی، چه تفاوتی وجود دارد؟
۲. بین توزیع وب سایت‌های ایرانی از جهت نوع، چه تفاوتی وجود دارد؟
۳. چه تفاوتی بین هدف‌های وب سایت‌های دولتی و خصوصی وجود دارد؟
۴. وب سایت‌های ایرانی، از نظر توزیع موضوع‌های تحت پوشش، چه تفاوتی دارند؟
۵. وب سایت‌های ایرانی، افزون بر زبان فارسی با چه زبان‌های دیگری به اشاعه اطلاعات می‌پردازند؟
۶. چه رابطه‌ای بین چگونگی دسترسی به اطلاعات و نوع وب سایت‌های ایرانی، وجود دارد؟
۷. چه تفاوتی بین روزآمدی انواع وب سایت‌های ایرانی، وجود دارد؟
۸. نوع قلمرو، در وب سایت‌های ایرانی از چه نسبتی برخوردار است؟
۹. چه تفاوتی بین خدمات و امکانات ارائه شده توسط وب سایت‌های دولتی و خصوصی، وجود دارد؟
۱۰. میزان ارتباط یا پیوند با دیگر وب سایت‌های هم موضوع در وب سایت‌های ایرانی چگونه است؟

روش پژوهش

پژوهش حاضر را می‌توان پژوهشی پیمایشی از نوع توصیفی دانست. به طور کلی، تحقیقات به دو دسته توصیفی (غیر آزمایشی) و آزمایشی تقسیم می‌شوند. تحقیق توصیفی، خود شامل: تحقیق پیمایشی، تحقیق همبستگی، اقدام پژوهی، بررسی موردی و تحقیق پس - رویدادی (علی - مقایسه‌ای) می‌باشد. تحقیق توصیفی شامل مجموعه روش‌هایی است که هدف آن‌ها توصیف کردن شرایط یا پدیده‌های مورد بررسی است. تحقیق پیمایشی از نوع توصیفی، برای بررسی توزیع ویژگی‌های یک جامعه آماری به کار می‌رود. این نوع تحقیق می‌تواند برای پاسخ به این سؤال‌ها به کار رود:

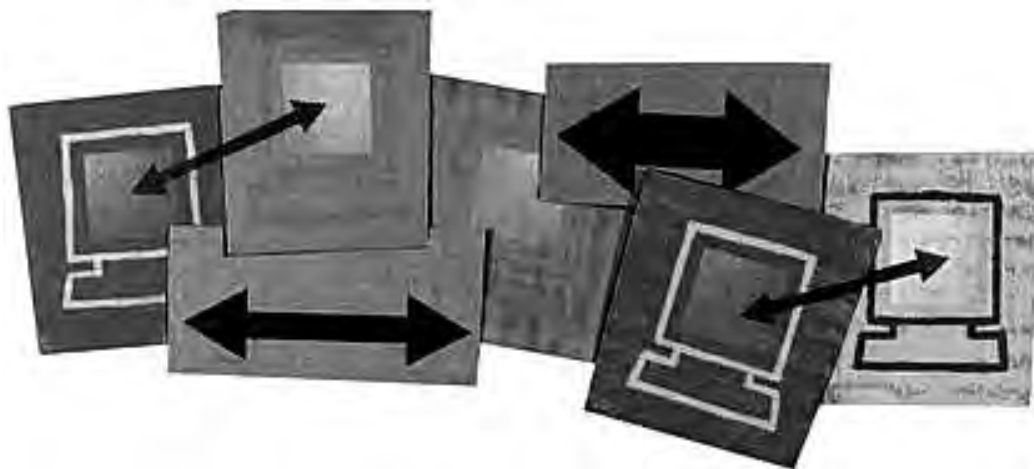
الف - وضعیت موجود چگونه است؟

ب - چه رابطه‌ای میان رویدادها وجود دارد؟

ج - ماهیت شرایط چگونه است؟

پژوهش حاضر نیز، با کمک روش تحقیق پیمایشی به

در عرصه اینترنت، برخی کشورها، بیشتر، به صورت تولیدکننده و برخی دیگر به صورت مصرف‌کننده اطلاعات، درآمده‌اند. به نظر می‌رسد بیشترین اطلاعات قابل دسترس در محیط وب، متعلق به آمریکا و دیگر کشورهای توسعه یافته است، در حالی که کشورهای در حال توسعه، نقش کم‌رنگ‌تری را در ارائه اطلاعات خود در این محیط بعهده دارند. ایران نیز، همانند دیگر کشورهای در حال توسعه، فضایی را در این محیط به خود اختصاص داده است. افراد حقیقی و حقوقی، مؤسسه‌ها، شرکت‌ها، دانشگاه‌ها و ... از طریق وب سایت‌های خود و مبتنی بر هدف‌ها و اصول سازمانی خویش، به اشاعه اطلاعات می‌پردازند. اما، به نظر می‌رسد تاکنون، وضعیت وب سایت‌های ایرانی در شبکه وب و به طور کلی چگونگی حضور ایران در عرصه شبکه جهانی اطلاعات و به تعبیری، نوع اطلاعات ایران در محیط وب، در هیچ تحقیق و پژوهشی، به طور جدی، مورد مطالعه قرار نگرفته است. بنابراین، مسأله اساسی در این تحقیق این است که: وضعیت حضور اطلاعاتی ایران در شبکه وب چگونه است؟ و وب سایت‌های ایرانی، بر اساس معیارهایی چون: سازمان پشتیبانی‌کننده وب سایت، نوع وب سایت، هدف، موضوع، زبان، چگونگی دسترسی، روزآمدی، پیوند، خدمات و امکانات و نوع قلمرو، چه وضعیتی دارند؟

۲. بنیان‌های نظری و پیشینه پژوهش

این فصل مشتمل بر دو بخش است. به دلیل اهمیت و جایگاه ویژه مبانی نظری در هر تحقیق، بخش اول به مرور این مبانی می‌پردازد که خود از دو قسمت تشکیل شده است: در قسمت اول به بررسی معیارهای ارزیابی منابع اطلاعاتی با تأکید بر منابع اینترنتی پرداخته و در انتها سیاهه‌ای از معیارهای عمومی ارزیابی ارائه می‌شود. در قسمت دوم از بخش اول، از آن جا که اینترنت یکی از اصلی‌ترین ابزارهای جهانی شدن می‌باشد، سهم و جایگاه کشورهای مختلف در استفاده از اینترنت بررسی شده و در ادامه، با توجه به این که هر رو ساختی، نیاز به زیر ساخت اطلاعاتی مناسب و اساسی دارد، به بحث زیر ساخت پرداخته شده است. نقش فناوری اطلاعات در توسعه کشورها و وضعیت

است و وب سایت‌های ایرانی موجود در کشور ایران، که مد نظر پژوهش حاضر می‌باشد، از سایر وب سایت‌های ایرانی موجود در کشورهای دیگر تفکیک شده است. کتاب راهنمای سایت‌های مشهور ایرانی و سایت‌های مشهور خارجی بر روی وب نیز، تازه‌ترین منبع چابی در دسترس در این زمینه، در زمان اجرای پژوهش بوده است که مد نظر محقق قرار گرفته است.

عنوان فصل‌های این پایان‌نامه عبارت‌اند از:

۱. مقدمه

در این فصل بعنوان آغازینه تحقیق مقدمه‌ای شامل بیان مسأله، اهمیت و ضرورت تحقیق، هدف‌های پژوهش، سؤال‌های پژوهش و تعریف اصطلاح‌ها و مفهوم‌های کلیدی آورده شده است.

در بیان مسأله در ابتدای این فصل آمده است:

اینترنت، نماد جامعه جهانی اطلاعاتی است و بعنوان مهم‌ترین فناوری قرن بیستم، به منظور کسب اطلاعات، مورد استفاده گسترده قشرهای وسیعی از مردم قرار می‌گیرد. کاربردهای خدمات مختلف، از جمله گروه‌های بحث خبری، پست الکترونیکی و از همه مهم‌تر شبکه جهانی وب، شیوه‌های سنتی کسب و اشاعه اطلاعات را دگرگون ساخته است، تا جایی که بسیاری از مردم، به جای رجوع به یک مجموعه دایرة المعارف، به طور مستقیم به سراغ وب می‌روند. اینترنت و بویژه محیط وب از یک سو باعث استفاده گسترده آن در کلیه زمینه‌های فعالیت‌های انسانی شده و از سوی دیگر، نقش مهمی در ارتقای تحقیق‌های علمی، رشد اقتصادی، تمدن انسانی و توسعه صنعت اطلاعات، اجرا می‌کند. هم اکنون، حجم عظیمی از اطلاعات، از طریق انواع وب سایت‌ها، قابل دسترسی است. در واقع، هر کشوری، با توجه به توانمندی‌های خود، اطلاعات خود را در این شبکه قرار داده است. در این شرایط، ملت‌ها و کشورهایی بر این شبکه سیطره دارند که عرضه‌کننده اطلاعات بیشتر و مفیدتر باشند.

امروزه پیشرفت یا عقب‌ماندگی هر کشور بر اساس میزان و نحوه تولید و اشاعه اطلاعات آن است

و شرایط کنونی ایران در این رابطه، مطلب نهایی است که با بررسی طرح تکفأ، هدف‌ها و چارچوب‌های آن و بیان نظرات برخی صاحب‌نظران و جمع‌بندی بحث، همراه شده است. در بخش دوم از این فصل، مرور نوشتاری مرتبط با این پژوهش در داخل و خارج از کشور بررسی شده و در نهایت به‌استنتاج کلی از این نوشتار پرداخته شده است.

۳. روش اجرای پژوهش

در این فصل به بررسی روش پژوهش، جامعه آماری، ابزار و روش‌های گردآوری داده‌ها، روش‌های آماری در تجزیه و تحلیل داده‌ها و در پایان به محدودیت‌ها و مشکلات پژوهش، پرداخته شده است.

۴. تجزیه و تحلیل داده‌ها و ارائه یافته‌ها

در این فصل به تجزیه و تحلیل داده‌ها و ارائه یافته‌های پژوهش پرداخته شده و نتیجه‌گیری از یافته‌ها در فصل بعد آمده است. به منظور جمع‌آوری داده‌های پژوهش با توجه به حجم جامعه آماری، ۳۲۸ وب سایت انتخاب و برای هر وب سایت یک برگه سیاهه ارزیابی تکمیل شده است. بر مبنای داده‌های گردآوری شده، در بخش اول این فصل، به سؤال‌های توصیفی و تحلیلی پاسخ داده شده و در بخش دوم نیز، یافته‌های جانبی پژوهش، مطرح شده و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

۵. نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

در آخرین فصل نیز پیشنهادهایی مبتنی بر یافته‌های پژوهش توسط محقق آورده شده است.

در یک نتیجه‌گیری کلی در این تحقیق آمده است: «به طور کلی، در یک جمع‌بندی می‌توان گفت که حضور سازمان‌های دولتی در شبکه اینترنت، بیش از بخش خصوصی بوده است. وب سایت‌ها، اعم از خصوصی و دولتی در ارائه موضوع‌های علمی، فرهنگی، اجتماعی و...، هم‌چنین، ارائه منابع اطلاعاتی مانند پایگاه‌های اطلاعاتی، منابع الکترونیکی و...، ضعیف عمل کرده‌اند. به نظر می‌رسد حضور وب سایت‌های ایرانی در شبکه قاعده‌مند نبوده و مبتنی بر سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی مدونی نیست و وب سایت‌های ایرانی، حجم اطلاعاتی قابل توجهی را در بر ندارند.»

نکات برجسته در این تحقیق

۱. جلوه حضور فناوری اطلاعات در ایران توسعه و کاربری اینترنت است. از آنجایی که این حضور کمی است تا کیفی، تلاش محقق برای بررسی و ارزیابی وضعیت وب‌سایت‌های ایرانی بر اساس معیارهای عمومی، قابل تحسین است.
۲. فناوری اطلاعات دانشی میان‌رشته‌ای است. از این نظر، ورود پژوهشگران علوم دیگر (بغیر از رشته رایانه) مانند علم اطلاع‌رسانی، ارتباطات و مدیریت برای بازشناسی جنبه‌های مختلف آن ضروری است. این پایان‌نامه در گروه علمی کتابداری و اطلاع‌رسانی تدوین شده است که از این رو ورود این دانشجویان به بحث فناوری‌های نوین اطلاع‌رسانی تحسین‌برانگیز است. اما باید به‌خاطر داشت که خاصیت فرارشته‌ای فناوری اطلاعات، لزوم بهره‌گیری از تجربه‌های دیگر علوم را ضروری می‌کند. این نکته‌ای است که به‌نظر می‌رسد در راستای تحقیق و پژوهش پایان‌نامه مورد غفلت قرار گرفته است.

۳. در فصل چهارم که تجزیه و تحلیل داده‌ها و ارائه یافته‌ها نام دارد، بر مبنای سؤال‌های پژوهش، جدول‌های آماری قابل تأملی برای مدیران و فعالان IT در ایران ارائه می‌کند، که جا دارد محقق در انعکاس و بازتاب آن تلاش بیشتری انجام دهد.